

Формат UNIMARC / Authority визначає вимоги до набору функціональних блоків та їх ідентифікації, міток полів, символів підполів, індикаторів та інших елементів записів. Він регламентує обов'язкові поля, функції управління в записах (що обмежуються кодами підполів, розділювачів полів та символа кінця запису), повторення полів і підполів, значення кодів для кодування даних тощо.

#### Приклад заголовків у форматі UNIMARC / Authority :

210 02\$аКиївський національний університет

(уніфікований заголовок як авторитетний заголовок);

410 01\$аУкраїна \$bОсвіта \$bКиївський національний університет

(варіантний заголовок як трасування посилання «див»)

10 02\$5а\$аУніверситет св. Володимира

(варіантний заголовок як трасування посилання «див. також»).

У цьому випадку поле з міткою 210 належить функціональному блоку «Блок заголовків», що має код 2. Мітка 210 визначається форматом UNIMARC / Authority як «Назва організації». Поле 410, що означає «Трасування посилання «див». – Назва організації» належить блоку трасування посилань «см.» (код – 4). Блок «Трасування посилань «див. також»» має код 5, а поле 510, що до нього належить, означає «Трасування посилання «див. також». – Назва організації». Знак \$ використовується як перший символ ідентифікатора підполя.

Отже, для того, щоб піднести Український національний біографічний архів на рівень міжнародних стандартів, необхідне впровадження Міжнародного комунікативного формату для авторитетних / нормативних записів – UNIMARC / Authorities. Саме такий формат допоможе вирішити проблемні питання програмно-комп'ютерної організації бази даних Українського національного біографічного архіву.

#### Список використаних джерел

<http://ru.wikipedia.org/wiki/MARC#UNIMARC>

<http://www.nbu.gov.ua/Library/ukrmarc.html>

<http://www.nbu.gov.ua/articles/1999/95aipkbz.html>

УДК 929+929.5 Новицькі

**Світлана Ляшко,**

провідний наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук

#### РОЛЬ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ДЖЕРЕЛ В ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (НА ПРИКЛАДІ РОДОВОДУ НОВИЦЬКИХ)

Публікація присвячена ролі окремих видів генеалогічних джерел в біографічних дослідженнях, зокрема родовідних книг, таблиць, розписів тощо. Дослідження родинних зв'язків представників роду (на прикладі роду Новицьких) протягом великого хронологічного проміжку дозволяють реконструювати соціокультурне середовище життя і діяльності історичних особистостей, зрозуміти мотивацію їх соціальної поведінки, культурних та інтелектуальних традицій тощо, здійснити широкі історико-культурні дослідження.

*Ключові слова:* генеалогія, біографістика, родовід Новицьких.

Генеалогічні джерела набувають особливого значення в дослідженні соціальної історії, історії суспільства та його окремих представників, в розумінні й поясненні взаємостосунків людей певної епохи. Результати генеалогічних праць широко використовуються в історико-біографічних дослідженнях. Вони дозволяють наблизитися до розуміння ролі і значення родинних зв'язків і стосунків у формуванні особистості, сприяють розумінню впливу родинних факторів на формування поглядів особи та характер її діяльності, спадкоємності поколінь тощо. Біографістика і генеалогія споріднені за об'єктом дослідження \* та окремими видами джерел.

На відміну від інших джерел біографічних досліджень, деякі види генеалогічних джерел мають певний правовий статус, особливо у галузях цивільно-правових та майнових відносин. Такі дані містять метричні книги, які документально засвідчують такі факти і події, як родинне прізвище, імена батьків, хрещення (народження), вінчання (шлюб), захоронення (смерть), віросповідання конкретних осіб \*\*. На цих даних базується наукова

\* У висхідних родоводах об'єктом дослідження є та особа, про предків якої збирається інформація.

\*\* Метричні книги велися в церковних приходах з початку 20-х рр. XVIII ст. і до 1918 (не пізніше 1921) р., в радянські часи зберігалися в органах РАГС, передані

генеалогія, а без багатьох цих відомостей неможливе повноцінне біографічне дослідження. Саме вони як цілком достовірні закладені в основу структури дефініції особи усіх видів історико-біографічних досліджень. З переходом на електронні носії ці дані стають **реперами** для пошуку особи в мережі Інтернет. *Практична генеалогія* визначає походження, ступінь спорідненості відповідного кола осіб, службове становище; для окремих історичних періодів встановлює право на володіння землею, чин, посаду, місце в становій ієрархії та соціальній структурі.

За змістом інформації генеалогічні джерела умовно поділяють на власне генеалогічні (родовідні книги, таблиці, розписи тощо) та на непрямі, опосередковані (метричні записи, шлюбні договори, послужні списки, майнові документи, заповіти, родові герби тощо) <sup>1</sup>. В сукупності вони становлять надійний фундамент джерел для історико-біографічних досліджень та біографічних творів різних жанрів.

Важливим видом генеалогічних джерел вважаються родоводи (перелік членів роду за відповідний відрізок часу) у вигляді поколінних розписів, таблиць. Окрім встановлення родинних зв'язків, вони містять дати життя, народження або смерті, відомості про службове положення, володіння майном, дівоче прізвище, прізвища чоловіків жіночих представників роду тощо.

Спробуємо проілюструвати викладені вище тези на прикладі родоводу Новицьких. Це прізвище об'єднує представників багатьох дворянських родів, які залишили помітний слід в історії України та Росії.

До відомих представників роду Новицьких відносять охочекомонного (компанійського) полковника Іллю Федоровича Новицького (прибл. 1630–1704) <sup>2</sup>, його сина Григорія Ілліча Новицького (р. н. невід. – прибл. 1727) <sup>3</sup>, вихованця Київської духовної академії, письменника, етнографа, місіонера <sup>4</sup>, під час війни зі Швецією – охочекомонного полковника. 1719 р. Григорій Новицький був засланий Петром I до Сибіру. Автор відомої у світовій літературі етнографічної монографії «Краткое описание о народе остяком и вогульском и о крещении их» <sup>5</sup>.

Не менш відомий в Україні своїми історичними, етнографічними, археографічними працями Іван Петрович Новицький (1844–1890), – уродженець Київської губернії (м. Тараща), вихованець Київського

на постійне зберігання в державні архіви України. Про їх авторитетність для наукових і практичних потреб свідчить початок складання електронної бази даних для каталогу метричних книг, підготовки до видання «Зведеного каталогу метричних книг, що зберігаються в державних архівах України» (Наказ Держкомітету архівів України від 25.04.2006 № 62).

університету Св. Володимира. Як учасник етнографічної експедиції П. П. Чубинського він зібрав для п'ятого тому трудів експедиції біля 5 тисяч пісень. Як член Тимчасової комісії для розгляду давніх актів\* склав два великих покажчика до видань Комісії – особовий (1878) <sup>6</sup> і географічний (1883) <sup>7</sup>, зробив суттєвий внесок у дослідження родоводу князів Ружинських\*\*.

До відомих в українській науці XIX ст. представників фамілії Новицьких належить Орест Маркович Новицький (1806–1884), магістр Київської духовної академії, професор філософії Київського університету Св. Володимира <sup>8</sup>, який походить з волинського роду Новицьких (с. Полипи, поблизу м. Бердичева)\*\*\*.

Представники блискучого сузір'я різних родів Новицьких презентували в 20–30-ті рр. XX ст. численні наукові напрями в комісіях Української Академії наук (УАН–ВУАН). Олексій Петрович Новицький (1862–1934) – один з провідних діячів ВУАН, відомий фахівець в галузі архітектури та охорони пам'яток й музейної справи, академік ВУАН по кафедрі мистецтвознавства (з 1922 р.) <sup>9</sup>. Протягом 1924–1928 рр. позаштатним постійним співробітником Всеукраїнського археологічного комітету, дійсним членом наукового гуртка «Студію» при Кафедрі українського мистецтва була дочка О. П. Новицького – мистецтвознавець Марія Олексіївна Новицька (1896–1965) <sup>10</sup>.

У грудні 1924 р. членом-кореспондентом ВУАН було обрано Олександрівського (нині – м. Запоріжжя) історика, археографа, етнографа, фольклориста, статистика, музейного діяча Якова Павловича Новицького (1857–1925) <sup>11</sup>.

У 1924–1928 рр. нештатним постійним співробітником Комісії з вивчення історії західно-руського та українського права, Комісії старої України був історик права, архівіст, учений секретар Центрального архіву давніх актів Віктор Ізмайлович Новицький (1884–1838), онук Ореста Марковича Новицького <sup>12</sup>.

У ті ж роки співробітником Комісії для видання пам'яток новітнього українського письменства і першого (історико-філологічного) відділу ВУАН з окремих доручень був відомий шевченкознавець Михайло Михайлович Новицький (1892–1964) з м. Ніжина <sup>13</sup>.

\* Київська археографічна комісія (1843–1921).

\*\* *Новицький И. П. Князья Ружинские // Киевская старина. – 1882. – № 2.*

\*\*\* О. М. Новицького Указом сенату № 3349 від 26.02.1847 р. внесено до 3-ї частини родовідної книги Київської губернії. Рукопис родоводу зберігається в Інституті рукопису НБУВ (ІР НБУВ, ф. III, спр. 63523. Рукопис).

Родоводи представників різних родів Новицьких та їх гілок розроблялися у XIX і XX століттях в Україні і Росії. Представники кількох родів Новицьких увійшли до родоводів Чернігівського дворянства, опублікованих 1901 р. Г. А. Милорадовичем<sup>14</sup> та полтавських родів, що увійшли до «Малороссийского родословника» В. Л. Модзалевського (1912)<sup>15</sup>.

В Інституті рукопису НБУВ у фонді Одеського товариства історії та старожитностей зберігається один з генеалогічних розписів роду Новицьких<sup>16</sup>. У багатьох дослідженнях і розвідках щодо роду Новицьких, в яких є посилання на цей документ, відсутній його аналіз. Тобто не з'ясовано особистість автора, час створення документа, обставини, за яких він з'явився у фонді. Співставлення архівного документа з «Малороссийским родословником» В. Л. Модзалевського дозволило нам констатувати їх збіг майже на 70 %. Очевидно, цей документ було покладено в основу генеалогічної праці В. Л. Модзалевського. Щодо роду Новицьких, автор родоводу зазначає, що поколінний розпис двох полтавських родів Новицьких (нащадки Федора, Іллі Федоровича, Григорія Ілліча) було складено представником цього роду (за Модзалевським – VIII покоління, № 95) Петром Вікторовичем Новицьким (05.07.1860 – ?), колезьким асесором, земським начальником Прилуцького (1890–1908) та Константиногородського (1910) полків, почесним попечителем церковних шкіл сьомої дільниці Прилуцького повіту. Для майбутніх дослідників родоводу Новицьких також буде цікавим, що у томі, який зберігається в Інституті рукопису НБУВ, родовий розпис має рукописні доповнення та уточнення, які зроблені, ймовірно, представником роду або невідомим нам поки що дослідником генеалогії роду Новицьких.

В Росії генеалогії полтавської та смоленської гілок роду Новицьких гербу «Новицький»<sup>17</sup> присвячено дослідження санкт-петербурзького дослідника з генеалогії А. Шумкова «Новицкие. Дворяне Псковской губернии»<sup>\* 18</sup>. Аналогічні генеалогічні дослідження були здійснені М. Чернявським для окремої гілки роду Новицьких Тверської губернії<sup>19</sup>. Майже 30 поколінних розписів були складені в XX ст. у Росії за матеріалами фондів Департаменту Герольдії (РГІА, ф. 1343 та ін. архівів Росії)<sup>20</sup>. Цей інтерес до роду Новицьких свідчить про значний внесок представників цього роду в науку, культуру,

\* До псковської гілки роду Новицьких відносив себе жандарм Василь Дементійович Новицький, генерал-лейтенант Окремого корпусу жандармів, який 25 років очолював Київське жандармське губернське управління (*Новицкий В. Д. Из воспоминаний жандарма. – М., 1991. – 254 с.*). Його старший брат – Микола Дементійович Новицький, генерал від інфантерії, був членом народовольчої організації «Земля і воля», українофіл, близький приятель Т. Г. Шевченка.

суспільне життя та тісний зв'язок української та російської генеалогічної науки і практики.

У межах розвідки ми ставимо перед собою конкретне завдання: на прикладі родоводу одного з представників роду Новицьких – Якова Павловича Новицького – звернути увагу дослідників на родоводи як важливе джерело для створення наукових біографій та на значення критики джерела як необхідного етапу його опрацювання для подальшого використання в наукових працях.

Відомі три автобіографії \* Я. П. Новицького: «Коротенька автобіографія»<sup>21</sup>, «Новицкие (историческая справка к родословной)»<sup>22</sup> «Автобіографія Якова Павловича Новицького»<sup>\*\* 23</sup> та довідка «Род Новицких»<sup>24</sup>. З тексту автобіографічних документів робимо висновки, що Яків Павлович відносив себе до роду Новицьких гербу «Новицький».

Про близьких предків в автобіографії, що розміщена в часописі «Україна», він пише: «Пращур [...] полковий старшина Іван Новицький, виходець з Гетьманщини (Козелецького повіту, Черніг. губ. \*\*\*), з початку XIX віку купив ґрунт в Олександрівському повіті на Катеринославщині, заснував хутір Новики в синами Петром (юнker) й Іваном, почав хліборобити ...»<sup>25</sup>.

В іншій, більш докладній автобіографії Я. П. Новицький пише: «Место рождения предков Новицких Киевская [бывшая] Черниговская губерния, Козелецкий уезд [...] Предок мой, Петр Иванович Новицкий [...] перевел [неразборчиво] дарованные ему от отца, [неразборчиво] Киевской губернии, Козелецкого повета (ныне Черниговская губ.), помещика [войскового] товарища Ивана Новицкого (моего пращура), которые за ним значились по ревизии 1782 года в Киевской губ. и в 1795 году по Екатеринославской губ. при дер. Новики...». За актом від 7 жовтня 1852 р. все майно Івана Петровича (діда) було поділено поміж дітьми – Даниїлом, Григорієм, Павлом (батьком Я. П.), Георгієм, Петром, Яковом, Марфою (діти від першого шлюбу), Тимофієм, Яковом (діти від другого шлюбу)<sup>26</sup>.

Результатом вивчення життя та творчості Я. П. Новицького запорізькими

\* Історичне джерелознавство зараховує автобіографії до групи джерел під загальною назвою «документи особового походження» (Історичне джерелознавство: підруч. для студ. іст. спец. вищих навч. закладів / Калакура Я. С., Войцехівська І. Н., Павленко С. Ф. та ін. – К., 2003. – С. 413).

\*\* Автобіографії зберігаються у відділі рукопису ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України.

\*\*\* До 1802 г. дворяни Остерського і Козелецького повітів належали до дворянства Київського намісництва.

дослідниками А. С. та Б. А. Бровками стала брошура «Яков Новицький та його імениті предки»<sup>27</sup>. Родинні спогади в сукупності з генеалогічними відомостями пробуджують серед широкого загалу читачів інтерес до особи Я. П. Новицького. У праці автори подають таблицю родової гілки Я. П. Новицького, починаючи її від Іллі Федоровича Новицького. Вони спираються на сімейні легенди та автобіографічні матеріали. На жаль, автори не в повному обсязі використовують наукові методи дослідження. У брошурі відсутні посилання на опорні джерела, що були покладені в основу запропонованої таблиці споріднення. Це значно ускладнює сприйняття матеріалів генеалогічного змісту. Варто зауважити, що О. Пріцак, відомий дослідник творчості та біографії одного із фундаторів Української академії наук А. Ю. Кримського, наголошував на тому, що у наукових дослідженнях слід позбавлятися як від застиглих догм, так і від дилетантської міфотворчості, запорукою чого є обов'язкове документальне підтвердження згадуваних фактів і подій<sup>28</sup>.

Вивчаючи запропоновану Бровками таблицю, ми встановили її збіг з поколінним розписом В. Л. Модзалевського на рівні I–III поколінь<sup>29</sup>. У V поколінні у Петра Івановича (IV, № 8 за розписом В. Л. Модзалевського; на службі з 1739; помер до 1783; полковник) було два сина – Микола Петрович (V, № 20; роки життя – 1754–13.11.1803<sup>\*</sup>; шталмейстер; на службі з 1771), Семен Петрович (V, № 19; помер до 1783; у 1766 – значковий товариш Переяславського полку) та дочка Марфа Петрівна (р. н. 1760).

Саме тут А. С. і Б. А. Бровки визначають місце Івана Петровича (дід Я. П.) як третього сина Петра Івановича Новицького. В розписі В. Л. Модзалевського син Івана Петровича – Петро Іванович не згадується. Такі дані відсутні і в розписі Г. А. Милорадовича. Відповідно, ця частина таблиці потребує уточнення через пошук нових джерел та додаткових досліджень.

З порівнянням родових розписів Іллі Федоровича Новицького Г. Милорадовичем (1901) по Чернігівській та В. Модзалевським (1912) по Полтавській губерніям стає очевидним, що вони відрізняються. Це можна пояснити тим, що на момент складання розписів, окремі родини володіли нерухомістю як в Полтавській, так і в Чернігівській губерніях. Представники роду I–VIII поколінь Новицьких володіли землями переважно в

<sup>\*</sup> А. Шумков виразив сумнів щодо дати смерті М. П. Новицького (*Шумков А. О происхождении Ильи Новицкого. Дополнения и правки к росписям П. В. Новицкого и В. Л. Модзалевского // Українська генеалогія : теорія, методологія, історія та практика : матеріали I генеалогічних читань пам'яті В. Л. Модзалевського. – К., 1996. – С. 139).*

Лохвицькому, Лубенському, Гадяцькому, Роменському повітах Полтавської губернії<sup>\*</sup>, подарованими 1690 р. Іллі Федоровичу Новицькому. Рід Новицьких було спочатку визнано Урядовим Сенатом в стародавньому дворянстві по Полтавській губернії і занесено до шостої частини родоводу. 1850 р. вдова полковника Василя Яковича Новицького [за розписом Г. А. Милорадовича, В. Я. (V, № 21), р. н. 1788]<sup>30</sup>, Ганна Іванівна була зарахована до дворян Чернігівської губернії (мала маєток в Городницькому повіті) і занесена до тієї ж частини родоводу<sup>\*\*</sup>. За розписом В. Модзалевського<sup>31</sup>, вже вдова шталмейстера Миколи Петровича (IV, № 20; ум. 1803) Ганна Петрівна, у дівоцтві Мовчан, у 1810 р. володіла землями у м. Нове місто<sup>32</sup> і будинком в м. Новозибково Чернігівської губернії<sup>33</sup>.

В автобіографічних нарисах Я. П. Новицького мова йде про родові землі в межах Козелецького повіту Київської губернії<sup>\*\*\*</sup>. У відомих родовідних книгах Київської губернії того часу відомостей про зазначених у таблиці А. і Б. Бровків предків ми також не знайшли<sup>34</sup>.

Будучи знайомими з різними аспектами творчої діяльності Я. П. Новицького, його умінням та досвідом збирати і опрацьовувати документи, ми не ставимо під сумнів зібрані та опубліковані ним відомості про свій родовід на рівні батька і діда. Одночасно ми вважаємо, що опубліковані генеалогічний розпис та таблиця ще потребують вивчення та критичної оцінки. Крім того, необхідно здійснити додатковий пошук джерел, що стосуються зазначеної проблеми, їх дослідження та введення в науковий обіг. Комплекс документальних джерел, на нашу думку, дозволить виявити також вплив родинних традицій на творчість вченого, систему його наукових поглядів та інтересів, додасть нові достовірні дані до наукової біографії Я. П. Новицького.

Ми не випадково перелічили на початку статті прізвища представників різних родів Новицьких, які приблизно одночасно працювали на ниві української науки. В історико-біографічних дослідженнях є посилання на

<sup>\*</sup> Адміністративно-територіальний устрій подано в межах Полтавської губернії, створеної 1802 р. у зв'язку з ліквідацією Малоросійської губернії.

<sup>\*\*</sup> Визнані у дворянстві за резолюцією Правительственного Сенату 20.06.1850 та указу його від 14.05.1851 № 3249 (Милорадович Г. А. Родословная книга Черниговского дворянства и Приложения. – СПб. : Губернская типография, 1901. – Т. 2, Ч. 3–6).

<sup>\*\*\*</sup> Київська губ. була створена 1708 р. у складі Російської імперії; ліквідована 1781 р. у зв'язку зі створенням Київського намісництва. До 1802 р. дворяни Остерського та Козелецького пов. зараховувалися до дворян Київського намісництва, а потім – увійшли до складу Чернігівської губ.

спільне родове коріння і спільних предків деяких з них. Зокрема О. І. Бонь в монографії, присвяченій науковій та суспільній діяльності О. П. Новицького, серед представників його роду згадує і Я. П. Новицького та В. Д. Новицького<sup>35</sup>, посилаючись на брошуру А. С. і Б. А. Бровків\*.

Олексій Петрович Новицький, як вказує О. І. Бонь, походив з уже згаданого роду Іллі Федоровича Новицького. Як і Яків Павлович, він пишався своїм родом, збирав портрети предків та інші біографічні матеріали, що стосувалися історії роду. Так склалося, що обидва вчених – член-кореспондент Я. П. Новицький\*\* (короткий проміжок часу до своєї смерті) та академік О. П. Новицький своєю діяльністю були пов'язані з Всеукраїнською академією наук. Сфери їх наукових інтересів у багатьох напрямках збігалися. Документів, що підтверджують їх родинне і наукове спілкування, ми поки ще не знайшли, окрім записки Олексія Петровича щодо доповіді Якова Павловича про створений ним історичний музей у м. Олександрівську\*\*\* на засіданні Всеукраїнського археологічного комітету\*\*\*\*. Із змісту документа стає очевидним, що до цього засідання вчені не були знайомими<sup>36</sup>. Отже, генеалогія дозволяє крізь призму життя окремих родів побачити особливості генези особи, нації, країни.

Для біографістики окремі види генеалогічних джерел є джерелами власне біографічних даних високого ступеня вірогідності. Генеалогічні джерела використовуються в різноманітних історико-біографічних дослідженнях. У перспективі – дослідження родинних зв'язків представників різних родів і гілок Новицьких через багатоступеневу реконструкцію соціокультурного середовища життя та діяльності історичних особистостей, зокрема спільне походження, родинні зв'язки, самопізнання, ментальність представників різних прошарків, мотивацію їх соціальної поведінки, культурних та інтелектуальних традицій у межах відповідної епохи, виховних, регіональних особливостей тощо дозволять розпочати

\* До спільної гілки О. П. і Я. П. Новицьких О. І. Бонь відносить також генерал-лейтенанта Окремого жандармського корпусу В. Д. Новицького. В. Д. Новицький, який цікавився своїм родоводом і знав його майже з середини XVII ст., такий зв'язок не просліджує і чітко відносить свій рід до псковської гілки, де були інші знакові історичні постаті, як-от: «перший руський солдат Бухвостов» (Новицький В. Д. Из воспоминаний жандарма. – М., 1991. – С. 47–48).

\*\* Я. П. Новицького було обрано членом-кореспондентом ВУАН 15.12.1924 р. (ІР НБУВ, ф. І, спр. 26314, арк. 1).

\*\*\* З 1925 р. – м. Запоріжжя.

\*\*\*\* Засідання відбулося 12.11.1924 р., за місяць до обрання Я. П. Новицького членом-кореспондентом ВУАН.

широке історико-культурне дослідження. Такий методологічний підхід з використанням генеалогічних розвідок в історичних дослідженнях, наприклад, було розроблено і блискуче використано О. П. Оглоблиним в монографічному дослідженні «Люди старої України»<sup>37</sup> та інших працях.

Родоводи, укладені Г. А. Милорадовичем і В. Л. Модзалевським, побудовані за чоловічими лініями, але до них внесена також інформація щодо осіб жіночої статі. Залучення додаткових джерел дає можливість встановлення спорідненості різних родин по жіночій лінії. Повертаючись до генеалогічного розпису роду Іллі Федоровича Новицького, зробленого В. Л. Модзалевським, зазначимо, що по жіночій лінії вони пов'язані з відомими українськими та російськими родинами Апостолів, Безбородьків, Абазів, Капнистів, Кочубеїв, Забіл, Гончарових тощо.

### Примітки

<sup>1</sup> Томазов В. Генеалогія історична / В. В. Томазов // Спеціальні історичні дисципліни дисципліни : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко та ін. – К. : Либідь, 2008. – С. 126.

<sup>2</sup> Стороженко Н. Охочекомонный полковник Илья Федорович Новицкий / Н. Стороженко // КС. – 1885. – Кн. 7 (июль), т. 12. – С. 431–457; Кушнір-Марченко, К. Ілля Новицький : Охочекомонний полковник останньої чверті XVII – та поч. XVIII ст. / К. Кушнір-Марченко // Наук. зб. ВУАН : Історична секція. – К., 1929. – Т. 32. – С. 100–101; Заруба В. М. Висвітлення історії кінця XVII ст. України у документах «Архіву полковника Іллі Новицького» / В. М. Заруба // Архіви України. – К., 1989. – № 5. – С. 50–59; Заруба В. Архів компанійського полковника Іллі Новицького / В. М. Заруба // Київська старовина. – 1992. – № 4. – С. 12–19; Полковницька слава (І. Новицький) // Собор. – Дніпропетровськ, 1992. – № 37; Заруба В. М. Охочекомонний полковник Ілля Новицький та його архів / В. М. Заруба // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 1993. – Вип. 1. – С. 21–38; Мисик Ю. А. Кілька листів з архіву козацького полковника Іллі Новицького / Ю. А. Мисик // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2000. – Вип. 6. – С. 160–173.

<sup>3</sup> ІР НБУВ, ф. ІІ, спр. 13970, 13974, 13975.

<sup>4</sup> Горобець В. М. Новицький Григорій Ілліч / В. М. Горбєць // Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. : Енциклопедичне видання / упоряд. : З. І. Хижняк. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2001. – С. 393.

<sup>5</sup> Новицький Г. Краткое описание о народе остяком, сочиненное в 1715 (1721). – немецк. ; СПб., 1884; Новосибирск, 1941).

<sup>6</sup> Указатель к изданиям Временной комиссии для разбора древних актов / под ред. : И. П. Новицкого. – К., 1878. – Т. 1. : Имена личные. – 862 с.

<sup>7</sup> Указатель к изданиям Временной комиссии для разбора древних актов / под ред. И. П. Новицкого. – К., 1883. – Т. 2 : Имена географические. – 980 с.

<sup>8</sup> Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского университета св. Владимира (1834–1884) / сост. и изд. под ред. В. С. Иконникова. – К., 1884. – С. 489–528.

<sup>9</sup> Бонь О. Академік Олекса Петрович Новицький: наукова та громадська діяльність / О. А. Бонь. – К. : Рідний край, 2004. – 219 с.

<sup>10</sup> Студенець Н. В. Новицька М. О. / Н. В. Студенець // Українська біографістика : зб. наук. праць. – К., 2008. – Вип. 4. – С. 487–489.

<sup>11</sup> ІР НБУВ, ф. I, спр. 26314, арк. 1.

<sup>12</sup> Історія Національної академії наук України. 1924–1928 : документи і матеріали. – К. : НБУВ, 1998. – С. 626.

<sup>13</sup> Кравцов Б. Доля українського шевченкознавця в УРСР : Пам'яті Михайла Михайловича Новицького / Б. Кравцов // Сучасність. – Липень, 1964. – Ч. 6 (42). – С. 61–72.

<sup>14</sup> Милорадович Г. А. Родословная книга Черниговского дворянства и Приложения / Г. А. Милорадович. – СПб. : Губернская типография, 1901. – Т. 2, Ч. 3. – С. 233; Ч. 6. – С. 155–156.

<sup>15</sup> Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник / В. Л. Модзалевский. – К., 1912. – С. 669–691.

<sup>16</sup> ІР НБУВ, ф. V, спр. 790, 13 арк. Рукопис.

<sup>17</sup> Лукомский В. К. Малороссийский гербовник / В. К. Лукомский, В. Л. Модзалевский ; с рисунками Е. Нарбута. – СПб. : Издание Черниговского дворянства, 1914. – С. 121; Шумков А. А. О происхождении Ильи Новицкого. Дополнения и правки к росписям П. В. Новицкого и В. Л. Модзалевского / А. А. Шумков // Українська генеалогія : теорія, методологія, історія та практика : матеріали I генеалогічних читань пам'яті В. Л. Модзалевського. – К., 1996. – С. 134–142.

<sup>18</sup> Шумков А. А. Новицкие. Дворяне Псковской губернии / А. А. Шумков ; ред. : Д. В. Островский : Свод поколенных росписей. – СПб. : ВИРД, 1999. – Вып. 10. – 32 с.

<sup>19</sup> Генеалогія господ дворян, внесенных в родословную книгу Тверской губернии с 1787 по 1869 г. С алфавитным указателем и приложением / сост. : М. Чернявский. – 1868. – Т. 1. – 472 с. ; Генеалогія дворян Тверской губернии с 1787 по 1869 г. Приложения / сост. М. Чернявский. – 1868. – Т. 2. – 242 с.

<sup>20</sup> <http://ru.rodovid.org/wk/%D0%>

<sup>21</sup> Новицький Я. Твори / гол. ред. : П. Сохань. – Запоріжжя : АА ТанDEM, 2010. – Т. 4. – С. 211–212.

<sup>22</sup> Там само. – С. 208–210.

<sup>23</sup> Автобіографія Якова Павловича Новицького // Україна. – К. : ДВУ, 1925. – Кн. 6. – С. 186–191.

<sup>24</sup> Новицький Я. Твори / гол. ред. П. Сохань. – Запоріжжя : АА ТанDEM, 2010. – Т. 4. – С. 213.

<sup>25</sup> Автобіографія Якова Павловича Новицького // Україна. – К. : ДВУ, 1925. – Кн. 6. – С. 186.

<sup>26</sup> Новицький Я. Твори / гол. ред. П. Сохань. – Запоріжжя : АА ТанDEM, 2010. – Т. 4. – С. 208–209.

<sup>27</sup> Бровко А. С. Яков Новицький та його імениті предки / А. С. Бровко, Б. А. Бровко. – Запорізька спадщина. – Запоріжжя : РА «ТанDEM – У», 1997. – 53 с.

<sup>28</sup> Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості / відп. ред. : О. Д. Василюк та ін. – К. : Вид. дім «Стилос», 2006. – С. 6. (Серія «Наукова спадщина сходознавців»).

<sup>29</sup> Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник / В. Л. Модзалевский. – К., 1912. – С. 669–691.

<sup>30</sup> Милорадович Г. А. Родословная книга Черниговского дворянства и Приложения / Г. А. Милорадович. – СПб. : Губернская типография, 1901. – Т. 2, Ч. 6. – С. 155.

<sup>31</sup> Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник / В. Л. Модзалевский. – К., 1912. – С. 669–691.

<sup>32</sup> Новицький Я. Твори / гол. ред. П. Сохань. – Запоріжжя : АА ТанDEM, 2010. – Т. 4. – С. 261.

<sup>33</sup> Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. / упоряд. : Т. Б. Ананьева. – К. : Наукова думка, 1997. – С. 254.

<sup>34</sup> <http://rodovoyegnezdo.narod.ru/Kiev/Novitskie.html>

<sup>35</sup> Бонь О. Академік Олекса Петрович Новицький: наукова та громадська діяльність / О. А. Бонь. – К. : Рідний край, 2004. – 219 с.

<sup>36</sup> ІР НБУВ, ф. 279, од. зб. 808, арк. 27.

<sup>37</sup> Оглоблін О. П. Люди старої України / О. П. Оглоблін. – Мюнхен, 1959. – 328 с.